

Ehkäisevän päihdetyön toimintasuunnitelma 2023-2025 Pohjois-Karjala

Ellinoora Ojala

Ennaltaehkäisevän päihdetyön asiantuntija

Kehittämisyksikkö

ellinoora.ojala@siunsote.fi

Laadintaprosessi

- Työstäminen aloitettu 5/2022
- Pohjalla tiedot maakunnan, Siun soten ja kuntien hyte-suunnitelmista ja vastaavista asiakirjoista
- Pohjois-Karjalan EPT-verkoston kommentit ja käsittely: 10-11/22
- EPT-työryhmän (Kansanterveyden keskus) kommentit 30.11.
- Siun soten hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen ohjausryhmän kommentit 11-12/22
- Vaikuttamistoimielimet:
 - Lapsi- ja perheasiainneuvosto 8.12.
 - Vammaisneuvosto 7.12.
 - Nuorisovaltuusto 13.12.
 - Vanhusneuvosto 16.12.
 - Osallisuusvaliokunta (sähköposti-komentointi)
- Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen lautakunnan käsittely/hyväksyntä 12.1.2023

Sisällysluettelo

1	Johdanto.....	3
2	Ehkäisevää päihdetyötä ohjaavat lait, strategiat ja suunnitelmat.....	4
2.1	Lakisäätöiset tehtävät	4
2.2	Ehkäisevää päihdetyötä ohjaavat kansalliset ja maakunnalliset strategiat ja suunnitelmat	4
3	Ehkäisevän päihdetyön rakenteet Pohjois-Karjalassa	7
3.1	Ehkäisevän päihdetyön rakenteet hyvinvointialueella	7
3.2	Ehkäisevän päihdetyön rakenteet kunnissa	7
3.3	Pohjois-Karjalassa toimivat ehkäisevän päihdetyön verkostot.....	9
3.4	Asukkaiden ja järjestöjen osallisuus ehkäisevässä päihdetyössä	10
4	Päihteiden käyttö ja pelaaminen sekä niiden aiheuttamat haitat Pohjois-Karjalassa	11
4.1	Päihteiden käytöltä suojaavat tekijät ja riskitekijät	11
4.2	Päihteiden käyttö ja pelaaminen Pohjois-Karjalassa ikäryhmittäin	12
4.3	Päihdetilannekyselyn tulokset.....	17
4.4	Kuntien ja hyvinvointialueen vähimmäistietosisältöasetuksen indikaattorit ja HYTE-kerroin....	18
5	Johtopäätökset ja kehittämistarpeet	20
6	Ehkäisevän päihdetyön toimintasuunnitelma 2023–2025	21
7	Lähteet	27

Kehittämistarpeet

- Ehkäisevää päihdetyötä tulee kohdentaa kaikkiin ikäryhmiin.
- Lapset ja nuoret: päihteettömyyden tukeminen, erityisesti sähkösavukkeiden ja nuuskan sekä kannabiksen käytön ennaltaehkäisy ja vähentäminen
- Työikäiset: Alkoholin kohtuukäyttöön kannustaminen, riskikäytön tunnistaminen
- Ikäihmiset: Alkoholin kohtuukäyttöön kannustaminen, riskikäytön tunnistaminen (+ yhteisvaikutukset lääkkeiden kanssa)
- Päihteisiin liittyviin asenteisiin vaikuttaminen
- Saatavuuden rajoittaminen ja alaikäisille päihteiden välittämiseen puuttuminen

1. Vahvat EPT-rakenteet kunnissa ja hyvinvointialueella

- Lainmukaiset ja suositeltavat EPT-rakenteet löytyvät jokaisesta kunnasta ja hyvinvointialueelta
 - EPT-toimielin
 - Monialainen ryhmä
 - Koordinoiva henkilö
 - EPT:n sisältävä suunnitelma
- EPT näkyy osana hyte-suunnittelua ja raportointia
 - Päihdeindikaattorit/päihdetilanteen kuvaus
 - EPT-tavoitteet ja toimenpiteet hyte-suunnitelmissa
 - Em. asioista raportointi valtuustolle/toimielimelle vuosittain

2. Päihdehaitoista ja ehkäisevän päihdetyön toimista viestiminen

- EPT-viestintäsuunnitelman laatiminen ja sen toteuttaminen
 - yhteiset viestinnälliset kärjet ikäryhmittäin
 - ajankohtaisista ilmiöistä viestiminen
 - kampanjaviestintä (esim. EPT-viikko)
 - monikanavaisuus (esim. paikallismediat, sosiaalinen media, Lähellä.fi)
 - erityiset kohderyhmät huomioiden
- Tuoreista tutkimustuloksista tiedottaminen
- Päihdetilannekyselyn tuloksista tiedottaminen

3. Vaikuttavien toimenpiteiden edistäminen ja osaamisen lisääminen

Hyvinvointialue	Kunnat / oppilaitokset	Järjestöt / seurakunnat ym.	Muut
Pakka-toimintamalli - Päihdetilannekysely - Maakunnallinen tarjontatyöryhmä - Ostokokeet	Pakka-toimintamalli - Pakka-info - Kuntalaisfoorumit	EPT osana liikunta- ja urheiluseurojen toimintaa - Avustuskriteerit - Nuuskaton urheilu-toimintamallin pilotti - Pokalin toiminnot	Ankkuri-toiminta
Savuton sote-toimenpiteiden kartoittaminen ja tehostaminen	Savuton kunta-toimenpiteiden kartoittaminen ja tehostaminen	Puheeksiotto -kortit	
Päihteiden ja pelaamisen puheeksiotto ja kirjaaminen, EPT- hoito- ja palveluketju	Vaikuttava päihde- ja pelikasvatus kouluissa ja oppilaitoksissa	Tapahtumat ja oppitunnit - peruskoulu, Riveria, korkeakouluaste - Onttolan varuskunta - Ikäihmiset	
Vanhemmuuden tuen menetelmät	Vanhemmuuden tuen menetelmät		
MARAK-toimintamalli	EPT-menetelmien kehittäminen koulunuorisotyössä		
Päihteitä käyttävien raskaana olevien naisten ja vauvaperheiden palveluketjujen ja palvelukokonaisuuksien kehittäminen.	Puheeksiotto -kortit		
Polku-työparimallin käyttöönotto: konsultaatiotuki ja työparimallitoiminta koulu- ja opiskeluterveydenhuollon ja päihdepalvelujen välillä.			
Päihteitä käyttävien matalan kynnyksen palvelukeskuksen (mm. ajanvaraukseton vastaanotto) jatkosuunnittelu ja siihen liittyvä päätöksenteko.			
Koulutukset	Koulutukset	Koulutukset	

4. Asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien edistäminen

- Päihdetilannekyselyn toteuttaminen (jatkossa 4 vuoden välein), huomioiden haavoittuvassa asemassa olevat
- Kuntalaisfoorumit
- EPT-teema järjestöyhteistyöryhmissä ja järjestöfoorumeissa
- Kuntien ja hyvinvointialueen vaikuttamistoimielimien sekä asiakasraatien kuuleminen tarpeen mukaan
- Terveysasemien hyvinvointipisteet ja Semppi-terveyspisteet EPT-asukasosallisuuden lisäämisen kanavana
- Selvitetään lupalausuntomenettelyn käyttöönottoa Pohjois-Karjalassa

Vaikuttamistoimielinten kommentit suunnitelmaan

- Lapsi- ja perheasiainneuvosto 8.12.
 - Toivottiin, että kielessä huomioidaan sukupuolisensitiivisyys
 - Tilastotietoja on perusteltua tarkastella sukupuolittain, muilta osin käytetään neutraaleja ilmaisuja.
- Vammaisneuvosto 7.12.
 - Toivottiin selkokielistä / viittomakielistä materiaalia ehkäisevän päihdetyön viestintään, erilaiset kohderyhmät huomioiden
 - EPT-viestintäsuunnitelmassa otetaan huomioon nämä seikat mahdollisuuksien mukaan (esim. EHYT ry:n laatiman selkokielimateriaalin levittäminen ko. kohderyhmille)
- Nuorisovaltuusto 13.12.
 - Ei muutosehdotuksia/lisäyksiä
- Vanhusneuvosto 16.12.
 - Esitettiin ehkäisevää päihdetyötä vuoden 2023 vanhusviikon teemaksi maakunnallisesti.
 - Ikäihmisten terveystilassa lokakuussa huomioidaan teema (Pokalin kanssa sovittu asiasta ja tämä suunnitelmaan kirjattu)
- Osallisuusvaliokunta (sähköposti-komentointi)
 - Ei muutosehdotuksia/lisäyksiä

Toimintasuunnitelman seuranta/arviointi

- Pohjois-Karjalan EPT-verkostossa säännöllisesti
 - Erityisesti kuntia ja järjestöjä koskevien toimenpiteiden osalta
- Hyte-ohjausryhmässä säännöllisesti
 - Erityisesti hyvinvointialuetta koskevien toimenpiteiden osalta
- Hyte-lautakunta vuosittain?
 - Kooste toteutuneista toimenpiteistä